

Izvorni znanstveni rad
Zaprimljeno: 20. rujna 2024.
Prihvaćeno za objavu: 7. travnja 2025.
UDK: 364.63-051-055.52
364.63:159.913
DOI: <https://doi.org/10.31299/ksi.33.1.2>

PREDIKTORI RIZIČNOSTI OČEVA ZA ZLOSTAVLJANJE DJECE MLAĐE ADOLESCENTNE DOBI

Milica Benić

Hrvatski zavod za socijalni rad, Područni ured Vinkovci

Marina Ajduković

Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada

Nika Sušac

Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada

✉ E-mail: marina.ajdukovic@pravo.unizg.hr

SAŽETAK

U radu se ispituje doprinos odabranih prediktora u objašnjavanju rizičnosti za zlostavljanje kod očeva djece mlađe adolescentne dobi. U istraživanju je sudjelovalo 378 očeva, prosječne dobi 45 godina ($SD = 5,836$), dok su djeca u odnosu na koju se procjenjivala rizičnost za zlostavljanje u prosjeku imala 13 godina ($SD = 0,756$). Kao kriterijska varijabla koristio se Inventar rizičnosti za zlostavljanje djeteta (Child Abuse Potential Inventory; Milner, 1986). Pokazalo se da je 13,4 % očeva prema blažem, odnosno 7,8 % prema strožem kriteriju, rizično za tjelesno zlostavljanje djece. Viša životna dob, niži mjesečni prihodi kućanstva, percipirana lošija kvaliteta partnerskog odnosa, češća primjena psihičke agresije u partnerskom odnosu, veći broj visoko stresnih događaja u posljednje tri godine te veća uznemirenost svakodnevnim stresom povećavaju rizičnost za zlostavljanje djeteta, dok bolje strategije nošenja sa stresom te donekle i veći doživljaj socijalne podrške smanjuju rizičnost. Nalazi su raspravljeni pod vidom izrade programa za osnaživanje pojedinaca i obitelji s djecom koji žive u ekonomskim teškoćama i imaju više sukoba u partnerskim odnosima te promjena u području socijalnih politika koje to mogu olakšati.

Ključne riječi: očevi, Inventar rizičnosti za zlostavljanje djeteta, financijske poteškoće, partnerski odnos, stres i strategije suočavanja sa stresom

UVOD

Nasilje nad djecom u obitelji još je uvijek široko raširen problem u Hrvatskoj (Ajduković i sur., 2012; Hrabri telefon, 2017). Zlostavljanje djece može dovesti do niza kratkoročnih i dugoročnih problema s tjelesnim zdravljem i neuropsihološkim funkcioniranjem, komunikacijom, socijalnim vještinama i međuljudskim odnosima, emocionalnom regulacijom, kao i do razvoja rizičnih ponašanja, nasilja u

obitelji i izvan nje, delinkventnog i kriminalnog ponašanja (Heilmann i sur., 2021; Jelić Tuščić i sur., 2013; Nikulina i Spatz Widom, 2013; Springer i sur., 2007). Stoga je ključno identificirati čimbenike rizika koji pridonose zlostavljanju djece, kako bi se ti čimbenici smanjili, što bi u konačnici dovelo do prevencije zlostavljanja i ostvarivanju dobrobiti djece (Moreland Begle i sur., 2010).

Teško je doći do pouzdanih podataka o stopama zlostavljanja djece. Službene evidencije koje vode policija te sustav pravosuđa i socijalne skrbi uzimaju u obzir samo prijavljene slučajeve zlostavljanja. Kada se primjenjuju upitničke mjere upitno je hoće li se nasilni roditelji uopće odazvati da sudjeluju u takvim istraživanjima te, ako se odazovu, hoće li davati socijalno poželjne odgovore i prikrivati svoje nasilne odgojne postupke (Chan, 2015; Stoltenborgh i sur., 2011). Stoga se u istraživanjima čimbenika rizika i zaštite od zlostavljanja djece umjesto počinjenog nasilja često primjenjuju drugi indikatori, od kojih je najrašireniji potencijal roditelja za zlostavljanje djeteta, a za čije ispitivanje se upotrebljava Inventar rizičnosti za zlostavljanje djeteta (Child Abuse Potential Inventory - CAPI; Milner, 1986). Radi se o latentnom riziku koji se može, ali i ne mora očitovati nasilnim postupcima, ovisno o djelovanju brojnih drugih čimbenika i okolinskih varijabli. Milner i suradnici (1990) navode kako informacija o rizičnosti za zlostavljanje djeteta može služiti ne samo u istraživačke svrhe, već i za probir rizičnih roditelja i planiranje i evaluaciju uspješnosti tretmanskih intervencija. U Hrvatskoj se navedeni instrument primjenjivao u većem broju istraživanja (npr. Ajduković i sur., 2018; Kalebić Jakupčević i Ajduković, 2011; Pećnik, 2003) i pokazao se korisnim upravo za identifikaciju čimbenika rizika za nasilje nad djecom. Tako su na primjer Ajduković i suradnici (2018) utvrdili da je rizik od zlostavljanja djece veći za majke s nižim obrazovanjem, one koje doživljavaju veće obiteljske ekonomske teškoće, one koje su doživjele veći broj stresnih događaja i one s manjom socijalnom podrškom.

Teorijsko utemeljenje istraživanja prediktora rizičnosti za zlostavljanje djece

Danas je široko prihvaćeno da je zlostavljanje djece multifaktorski određena pojava, što znači da mnogi i različiti čimbenici rizika pridonose nastanku i održavanju zlostavljanja djece u obitelji (npr. Luo i sur., 2025). U nacionalnom kontekstu istraživači su više od 30 godina posvećeni prikazu različitih teorijskih modela i teorija od značaja za objašnjenje nasilja nad djecom (npr. Ajduković i Pećnik, 1994; Ajduković i Rajter, 2014; Bilić i sur., 2012; Pećnik, 2003). Također, istraživanja prediktora rizičnosti za zlostavljanje djece temelje se na više teorijskih okvira koji objašnjavaju čimbenike koji povećavaju vjerojatnost da će dijete biti izloženo zlostavljanju. Najčešće se u istraživanjima polazi od ekoloških modela zlostavljanja djece (Belsky, 1980; Bronfenbrenner, 1979) koji pretpostavljaju da je zlostavljanje djece rezultat složenih interakcija različitih razina utjecaja, od individualnih karakteristika roditelja i djeteta do šireg društvenog konteksta. Tako se na razini mikrosustava istražuje učinak obitelji, poput roditeljskog stila i sukoba među roditeljima, a na razini mezosustava interakcije između obitelji, škole i vršnjaka. Na razini egzosustava nalazi se socijalna podrška, ekonomski uvjeti, stres roditelja te na razini makrosustava kulturne norme, zakonski okvir, politika zaštite djece. Ovi ekološki teorijski modeli u suštini integriraju ključne postavke većeg broja teorija, kao što su razvojne, socijalno-kognitivne i bihevioralne teorije. Tako se npr. za objašnjenje rizičnosti za nasilje primjenjuje teorija međugeneracijskog prijenosa nasilja (Kaufman i Zigler, 1987; Widom, 1989) koja

polazi od toga da djeca koja su bila izložena zlostavljanju imaju povećanu vjerojatnost da će kao odrasli ponavljati iste obrasce i da će smatrati da je tjelesno kažnjavanje prihvatljiv način odgoja djece. Na to se nadovezuje teorija privrženosti (Bowlby, 1969) koja objašnjava zbog čega djeca koja razvijaju dezorganiziranu privrženost mogu imati problema u emocionalnoj regulaciji i kasnije u životu ponavljati nasilne obrasce u odnosu na svoju djecu. Tu je i teorija socijalnog učenja (Bandura, 1977) po kojoj djeca uče kroz opažanje i imitaciju ponašanja roditelja i drugih značajnih osoba u okolini, pa djeca koja odrastaju u obiteljima s nasilnim sukobima između roditelja mogu u odrasloj dobi češće upotrebljavati nasilne metode odgoja. U teorijskim objašnjenjima čimbenika rizika sve je prisutnija i teorija stresa i roditeljstva (Abidin, 1992) po kojoj roditelji izloženi visokoj razini stresa i bez podrške okoline mogu biti skloniji nasilnim odgojnim postupcima te impulzivnim, agresivnim reakcijama na djetetovo ponašanje. Polazeći od teorijskog modela obiteljskog ekonomskog stresa, roditelji koji žive u siromaštvu i nemaju socijalnu podršku (egzosustav) imaju veći rizik od upotrebe nasilnih metoda odgajanja djece (Conger i Conger, 2002; Conger i sur., 1994).

S obzirom na to da je gotovo nemoguće obuhvatiti u istraživanjima sve razine prediktora nasilja nad djecom i njihovu interakciju, u ovom istraživanju pošli smo od ekoloških modela zlostavljanja djece (Belsky, 1980; Bronfenbrenner, 1979), i to od odabranih čimbenika rizika s razine individualnih obilježja te obilježja mikrosustava i egzosustava. Stoga ćemo se u nastavku uvodnog dijela usmjeriti na prediktore koji su ispitivali u ovom istraživanju. To su sociodemografske varijable, stav prema tjelesnom kažnjavanju djece, stres, partnerski odnosi te percipirana socijalna podrška.

Među sociodemografskim karakteristikama kao čimbenici rizika dobro su istraženi dob roditelja (De Paul i Domenech, 2000; Rumm i sur., 2000), socioekonomski status i veličina zajednice u kojoj žive (Romero-Martinez i sur., 2014) te obrazovna razina (Murphey i Braner, 2000). Istraživanja su pokazala da je potencijal za nasilje nad djecom povezan s financijskim poteškoćama s kojima se obitelj suočava, a koje su u većoj mjeri prisutne kod osoba s nižim stupnjem obrazovanja i/ili koje zbog mlade dobi i neiskustva ne mogu naći dobro plaćeno zaposlenje. S obzirom na veličinu mjesta stanovanja, roditelji koji su većinu svoga života proveli u selima i manjim mjestima imaju veći potencijal za zlostavljanje djece od roditelja koji žive u većim urbanim sredinama (Cetin i Ozozen-Denaci, 2016). Moguće je da je to također povezano s ekonomskim čimbenicima jer kada dođe do pogoršanja socioekonomskih prilika u društvu, takve teškoće najprije pogađaju ruralna područja i njihove stanovnike, što stvara kontekst za različita neprilagođena ponašanja, uključujući i zlostavljanje djece. No to također može biti povezano i s tradicionalnijim stavovima prema odgoju u ruralnim sredinama, što podrazumijeva i tolerantnije stavove prema fizičkom kažnjavanju (Cetin i Ozozen-Denaci, 2016). U skladu s nalazima empirijskih istraživanja, i suvremeni modeli zlostavljanja djece dosljedno navode socio-situacijske stresore, poput nezaposlenosti roditelja, siromaštva i ekonomskih poteškoća, kao značajnu skupinu čimbenika rizika (npr. Ajduković i Rajter, 2014; Taraban i Shaw, 2018). I model obiteljskog ekonomskog stresa (Conger i sur., 1994) polazi od toga da ekonomski stres može toliko zaokupiti roditelje da postanu emocionalno frustrirani, ljuti i depresivni, što može smanjiti njihove roditeljske sposobnosti i povećati nasilne postupke prema djetetu (Conger i sur., 2010; Conger i Donnellan, 2007; Solantaus i sur., 2004).

S obzirom na to da su roditeljska uvjerenja da je tjelesno kažnjavanje opravdano i djelotvorno jedan od najsnažnijih prediktora tjelesnog kažnjavanja (Pećnik i Tokić, 2011), a tjelesno kažnjavanje i tjelesno zlostavljanje visoko su međusobno povezani (Ajduković i sur., 2012), takvi stavovi mogu u

konačnici povećati rizik za zlostavljanje djeteta. I različite strane studije pokazale su da su uvjerenja i stavovi o učinkovitosti fizičkog kažnjavanja važan prediktor za njegovu upotrebu (Ganapathy i sur., 2022). Tako su npr. u Sjedinjenim Američkim Državama roditelji koji su vjerovali u opravdanost tjelesnog kažnjavanja imali dva i više puta veću vjerojatnost da će ga prakticirati od onih koji to nisu činili (Chiocca, 2017).

Također, prisutnost bilo kakve vrste nasilja u obitelji smatra se važnim rizičnim čimbenikom za zlostavljanje djece, što je višestruko potvrđeno kada se radi o nasilju između roditelja (Margolin i sur., 2003; Skafida i sur., 2022). S nasiljem u partnerskim odnosima povezan je i doživljaj kvalitete partnerskog odnosa, koji je također povezan s rizičnošću za zlostavljanje djece. Pokazalo se da je bračno zadovoljstvo majki (Schaeffer i sur., 2005) ili obaju roditelja povezano s manjim potencijalom za zlostavljanje djece (Mollerstrom i sur., 1992). Zadovoljavajući partnerski odnos mogao bi potaknuti učinkovitije suočavanje sa stresom, dok bi nezadovoljavajući odnos mogao smanjiti sposobnost osobe da se nosi s njim ili bi mogao biti dodatni stresor i tako povećati potencijal za zlostavljanje djeteta.

Istraživanja su pokazala kako je stres roditelja povezan s višim razinama počinjenja i rizika za zlostavljanje djece (Crouch i Behl, 2001; Guterman i sur., 2009; McCurdy, 2005), osobito kada roditelji upotrebljavaju neučinkovite strategije suočavanja, kao što je izbjegavanje (Rodriguez, 2010), dok učinkovito suočavanje (npr. rješavanje problema) može zaštititi dijete od zlostavljanja (Stith i sur., 2009). U uvjetima visokog stresa roditelji mogu imati veću vjerojatnost da će se uključiti u brzu, automatsku obradu informacija (u odnosu na kontroliranu, fleksibilniju obradu), što može povećati utjecaj temeljnih uvjerenja na roditeljsko ponašanje (Milner, 2000). Dakle, postojeća teorija (Milner, 2000) sugerira da stres i uvjerenja u vezi s roditeljstvom (npr. vjerovanje u vrijednost tjelesnog kažnjavanja) mogu međusobno djelovati tako da povezanost između roditeljskog stresa i rizika od tjelesnog zlostavljanja djeteta može varirati ovisno o vjerovanju roditelja u vrijednost tjelesnog kažnjavanja. Konkretno, povezanost između stresa i potencijala za tjelesno zlostavljanje djece može biti ublažena nižom razinom vjerovanja roditelja u vrijednost tjelesnog kažnjavanja.

I socijalna podrška koju roditelji dobivaju od svojih partnera, članova obitelji, prijatelja ili institucija može biti zaštitni faktor protiv zlostavljanja djece. Veća percipirana neformalna socijalna podrška, osobito kada je roditelj zadovoljan podrškom, predviđa manji potencijal za zlostavljanje djeteta (McCurdy, 2005; Rodriguez, 2008), iako je moguće da je to značajno samo za majke (Schaeffer i sur., 2005). S druge strane, roditelji koji doživljavaju manje socijalne podrške mogu se manje učinkovito nositi sa stresom, što može povećati njihov potencijal za zlostavljanje djece (Crouch i sur., 2001).

Spol roditelja i rizik za zlostavljanje djece

Kao što možemo vidjeti u većini ovih istraživanja, roditeljstvo je rodno neutralna kategorija, iako je dobro poznato da „roditeljstvo ostaje „rodno obojeno“ iskustvo i aktivnost“ (Pećnik i Tokić, 2011: 15). U skladu s tim, iako raste broj istraživanja o razlikama u sadržaju i načinu roditeljstva majki i očeva (Čudina Obradović i Obradović, 2006), nedovoljno je istraživanja koja imaju u fokusu očeve kada se radi o riziku za nasilje nad djecom. Dok s jedne strane većina studija ne nalazi značajnu razliku u potencijalu za zlostavljanje između muškaraca i žena (Cetin i Ozozen-Danaci, 2016; Milner i sur., 1990; Miragoli i sur., 2020; Mulder i sur., 2018), postoje podaci koji govore da su žene

pod većim rizikom za zlostavljanje djece (Romero-Martinez i sur., 2014). S druge strane, istraživanja ukazuju da su muškarci skloniji nanošenju teških povreda te da su oni češće počinitelji u težim slučajevima zlostavljanja (Krug i sur., 2002; Pittman i Buckley, 2006). Očevi su se pokazali kao rizični za počinjenje najtežih povreda djece (Lee i sur., 2009), bilo direktnim činom nasilja nad djetetom ili indirektno – utjecajem na nasilno ponašanje majki (Guterman i Lee, 2005). Unatoč tome, rijetko se ispituje nasilno ponašanje očeva, osim kad se radi o seksualnom nasilju (Pittman i Buckley, 2006).

U Hrvatskoj je posvećeno dosta pozornosti razlikama u nasilnim postupcima između očeva i majki. Tako su npr. Pećnik i Tokić (2011) provele istraživanje o rasprostranjenosti tjelesnog kažnjavanja u kojem je sudjelovalo 1074 trinaestogodišnje djece te 983 njihove majke i 854 oca. Što se tiče djece, njih 73,3 % navelo je majku kao počiniteljicu tjelesnog kažnjavanja, a 66,2 % oca. Podaci koje su dali roditelji sukladni su dječjim te je 78,4 % majki i 63,3 % očeva navelo da su udarili svoje dijete. Ajduković i suradnici (2012) u nacionalnom su epidemiološkom istraživanju prevalencije i incidencije nasilja nad djecom u obitelji utvrdili da su majke i očevi podjednako često počinitelji psihičkog nasilja te tjelesnog kažnjavanja djece. Pećnik i Tokić (2011) također su pokazale da su uvjerenja o opravdanosti tjelesnog kažnjavanja prediktori učestalijeg tjelesnog kažnjavanja i kod majki i kod očeva. Rajter i suradnice (2016) pokazali su da trećina roditelja ima pozitivan stav prema tjelesnom kažnjavanju, pri čemu je utvrđen značajan efekt spola roditelja, stupnja obrazovanja, ukupnog broja djece i broja muške djece u obitelji. Konkretno, očevi su pokazali pozitivniji stav prema tjelesnom kažnjavanju nego majke, a bolje obrazovani sudionici imali su negativnije stavove prema tjelesnom kažnjavanju. Pozitivniji stav prema tjelesnom kažnjavanju bio je pozitivno povezan s ukupnim brojem djece i brojem muške djece u obitelji. No korelacije, iako značajne, bile su iznimno niske i veličina njihova učinka nije relevantna.

U cjelini ova nacionalna istraživanja pokazuju da postoje određene rodne razlike, kako u riziku za nasilje nad djecom, tako i u značajnosti pojedinih prediktora rizika kod majki i očeva. Uz to, pokazalo se da su majke sklonije sudjelovanju u istraživanjima te da se često zaključuje o prediktorima rizika za nasilje nad djecom na temelju istraživanja u kojima su sudjelovale samo majke (Rezo, Rajter i Ajduković, 2019). Kao što navodi Thornberry (2016), mnogo toga što znamo o „roditeljskim“ utjecajima na razvoj djeteta zapravo se odnosi na razumijevanje majčinih utjecaja. Posljedica je da nema dovoljno podataka o rizicima za nasilje nad djecom prikupljenih od očeva. S obzirom na postojeće rodne razlike u nizu varijabli koje mogu biti značajne za predviđanje rizika za zlostavljanje djece, kao što su npr. strategije nošenja sa stresom ili značaj socijalne podrške, istraživanja s majkama nisu dostatna i nužno je ispitati javljaju li se isti obrasci prediktora za potencijal za zlostavljanje djece i kod očeva, s obzirom na njihov nesporni značaj i ulogu u odgoju djece.

CILJ ISTRAŽIVANJA

Polazeći od toga da su u istraživanja rizika za nasilje nad djecom rijetko uključeni očevi, u ovom se radu ispituje doprinos pojedinih prediktora rizičnosti za zlostavljanje djece kod očeva mlađih adolescenata, odnosno djece starijeg osnovnoškolskog uzrasta. U istraživanju se polazi od sljedećih istraživačkih problema:

1. Ispitati doprinos sociodemografskih obilježja očeva njihovoj rizičnosti za zlostavljanje djece.

- Među sociodemografskim obilježjima ispitat će se dob oca, obrazovani status, mjesečni prihodi kućanstva i veličina mjesta stanovanja. Očekuje se da će veći rizik za zlostavljanje djece pokazivati očevi s nižim ukupnim mjesečnim приходima, nižeg obrazovnog statusa, mlađe životne dobi i koji žive u manjim mjestima.
2. Ispitati doprinos stavova prema tjelesnom kažnjavanju, obilježja partnerskog odnosa te izloženosti stresu u svakodnevnom životu u predviđanju rizičnosti očeva za zlostavljanje djece.
- Očekuje se da će veći rizik za zlostavljanje djece iskazivati očevi koji imaju pozitivniji stav prema tjelesnom kažnjavanju djece, oni koji imaju niže zadovoljstvo i više nasilja u partnerskom odnosu te očevi koji su doživjeli više visoko stresnih događaja i koji su više uznemireni stresom u svakodnevnom životu.
3. Ispitati doprinos suočavanja sa svakodnevnom stresom i socijalne podrške kao zaštitnih faktora u objašnjenju individualnih razlika u rizičnosti očeva za zlostavljanje djece.
- Očekuje se da će očevi koji procjenjuju da se uspješnije suočavaju sa svakodnevnom stresom i koji imaju bolju socijalnu podršku biti manje rizični za zlostavljanje vlastite djece.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Uzorak je obuhvaćao 378 očeva čiji su podaci prikupljeni u okviru dvaju istraživanja - nastavku projekta BECAN (*Balkan Epidemiological study of Child Abuse and Neglect*) ($n = 145$) i istraživanju za znanstveni magistarski rad ($n = 233$). U prvom istraživanju sudjelovali su roditelji učenika 7. razreda iz 35 osnovnih škola iz cijele Hrvatske te se radilo o nacionalno reprezentativnom dvoetapnom stratificiranom klaster uzorku djece. U tek 16,7 % slučajeva roditeljski upitnik ispunio je otac i ti su se podaci upotrebljavali u ovom radu. Drugo istraživanje bilo je ciljano usmjereno samo na očeve, kako bi se „nadogrudio“ uzorak očeva iz prvog. U prigodni uzorak uključeni su očevi učenika 6., 7. i 8. razreda dviju osnovnih škola u gradu srednje veličine u području Istočne Slavonije.

Iako su podaci prikupljeni istim instrumentima i istom metodologijom, s obzirom na to da su dobiveni u sklopu dvaju različitih projekata i u dvjema različitim vremenskim točkama, rezultati iz dvaju projekata prvo su međusobno uspoređeni. Usporedba je provedena primjenom t-testa ili χ^2 testa, ovisno o prirodi varijable, na svim relevantnim sociodemografskim varijablama i varijablama čija je upotreba u daljnjim analizama bila planirana te se pokazalo da postoje određene razlike koje su prikazane u Tablici 1. Kao prvo, sudionici iz druge studije imaju u prosjeku nešto mlađu djecu, iako prosjek dječje dobi kod obaju skupina roditelja iznosi 13 godina. Ovakva je razlika posljedica činjenice da su u drugo istraživanje uključeni učenici 6., 7. i 8. razreda, što je onda i povećalo raspon dobi djece, dok su u prvom istraživanju sudjelovali samo očevi učenika 7. razreda. S obzirom na to da se i dalje radi o približno jednakoj dobi djece, a i da nije bila predviđena primjena te varijable u daljnjim analizama, očekivano je da to nema značaj za daljnje rezultate prikazane u radu. Uz to, iz razvojne perspektive, razlika od približno dva mjeseca nije relevantna. Sljedeća značajna razlika bila je u tome da sudionici iz druge studije žive u mjestu s većim brojem sudionika. Takva razlika bila je i očekivana, budući da su ti podaci prikupljeni samo u jednom gradu srednje veličine te se moglo očekivati da većina sudionika i živi u njemu, dok su podaci iz 2013. godine prikupljeni u

cijeloj zemlji, u mjestima različite veličine. Nadalje, sudionici istraživanja iz 2016. godine imaju viši stupanj obrazovanja te, u skladu s tim, imaju i veće mjesečne prihode kućanstva, što je u skladu s nalazom da se radi o sudionicima koji većinom žive u urbanoj sredini. Jedina je značajna razlika koja je dobivena u istraživanim konstruktima, uz 5 % rizika, ona u procjeni kvalitete odnosa s partnericom. Pokazalo se da je odnos s partnericom procijenjen nešto bolje 2016. godine, pri čemu je navedena razlika bila relativno mala. Kako nije dobivena razlika u kriterijskoj varijabli i u fokusu istraživanja je doprinos ovih prediktora u objašnjavanju rizičnosti za zlostavljanje djeteta, a ne njihova izraženost kod sudionika, odlučeno je da će se podaci dobiveni dvama istraživanjima spojiti i obrađivati zajednički.

Tablica 1

Značajne razlike između sudionika dvaju istraživanja

		M	SD	t
Dob djeteta	2013. godina	13,20	0,449	-2,469**
	2016. godina	13,03	0,887	
Obrazovni status	2013. godina	2,26	0,729	-2,802**
	2016. godina	2,50	0,919	
Veličina mjesta stanovanja	2013. godina	2,27	1,353	-4,581**
	2016. godina	2,81	0,539	
Mjesečni prihodi	2013. godina	9,29	2,997	-2,614**
	2016. godina	10,11	2,845	
Percipirana kvaliteta partnerskog odnosa	2013. godina	4,28	0,924	-2,059*
	2016. godina	4,46	0,753	

*p < ,05; **p < ,01

Prosječna dob sudionika u trenutku prikupljanja podataka bila je 45 godina (M = 44,50; SD = 5,836), dok su djeca koja su im donijela upitnike, kao što je već navedeno, u prosjeku imala 13 godina (M = 13,09; SD = 0,756). Većina ih je bila u braku s majkom djeteta, zaposlena, imali su srednju stručnu spremu i živjeli u gradu srednje veličine (Tablica 2). Također su većinom svoje materijalne moguć-

nosti procjenjivali prosječnima, a ukupni prihodi kućanstva kod najvećeg dijela sudionika kretali su se između tadašnjih 8.000 i 12.000 kuna (ekvivalent od 1.000 do 1.500 eura).

Tablica 2*Sociodemografska obilježja sudionika*

		f	%
Bračni status	U braku	332	89,5
	Razveden/rastavljen	30	8,1
	Nikada nije bio u braku s majkom djeteta	4	1,1
	Udovac	5	1,3
Obrazovni status	Nedovršena osnovna škola	1	0,3
	Završena osnovna škola	20	5,3
	Srednja strukovna škola u trajanju 1-3 godine	82	21,9
	Srednja strukovna škola u trajanju 4 godine	147	39,3
	Gimnazija	20	5,3
	Stručni studij, viša ili visoka škola, veleučilište	33	8,8
	Fakultet – sveučilišni studij ili umjetnička akademija	62	16,6
	Poslijediplomski studij	9	2,4
Radni status	Zaposlen/radi	294	78,6
	Nezaposlen/ne radi	28	7,5
	Umirovljenik	52	13,9
Veličina mjesta stanovanja	Selo	71	19,5
	Manji grad (do 20 000 stanovnika)	49	13,5
	Grad srednje veličine (20-100 000 stanovnika)	216	59,3
	Veliki grad (100-500 000 stanovnika)	12	3,3
	Veograd (više od 500 000 stanovnika)	16	4,4

Instrumenti

U uvodnom dijelu upitnika ispitana su sociodemografska obilježja sudionika, pri čemu su ona koja su se upotrebljavala u ovom radu prikazana u okviru opisa uzorka. Za potrebe daljnjih analiza varijabla obrazovnog statusa rekodirana je na sljedeći način: 1 – „Završena osnovna škola ili niže“, 2 – „Srednja škola“, 3 – „Stručni studij, viša ili visoka škola, veleučilište“ i 4 „Fakultet ili više“.

Rizičnost za zlostavljanje djeteta

Inventar rizičnosti za zlostavljanje djeteta (*Child Abuse Potential Inventory*; Milner, 1986) sastoji se od ukupno 160 tvrdnji, a Skala rizika za zlostavljanje djeteta koja se upotrebljavala u ovom radu ima 77 čestica uz koje sudionik označava slaže li se s njima ili ne. Uz suglasnost autora čestica „Moj telefonski broj nije u imeniku“ isključena je iz skale zbog zastarjelosti sadržaja, tako da se upotrebljavala verzija od 76 čestica. Skala se sastoji od šest subskala (pod stresom/uznemirenost, rigidnost, životno nezadovoljstvo, nezadovoljstvo djetetom i samim sobom, problemi s obitelji i problemi s drugima). Primjer čestice je „U kući uvijek sve treba biti na svom mjestu“. Ukupni rezultat na skali računa se kao diferencijalno ponderirana linearna kombinacija odgovora, gdje su pojedini odgovori utežani ponderima koje su odredili autori skale (Milner, 1986). Raspon rezultata kreće se od 0 do 486, odnosno 485 nakon izbacivanja navedene čestice čiji ponder iznosi 1. Pouzdanost je u ovom istraživanju iznosila $\alpha = ,917$. Prema normama koje navodi autor (Milner, 1986), postoje dvije granične vrijednosti iznad kojih se rezultati smatraju indikativnima za postojanje tjelesnog zlostavljanja ili visoke rizičnosti za tjelesno zlostavljanje, a to su 215 (odnosno 214) kao stroža i 166 (odnosno 165) kao blaža granična vrijednost.

Stavovi prema tjelesnom kažnjavanju djece

Upitnik stavova prema tjelesnom kažnjavanju djece (Ajduković i sur., 2011a) modifikacija je Skale uvjerenja o opravdanosti i djelotvornosti tjelesnog kažnjavanja (Pećnik i Tokić, 2011), a sastoji se od osam tvrdnji koje se odnose na tjelesno kažnjavanje djece, na primjer „Opravdano je udariti malo dijete po stražnjici kako bi naučilo što ne smije raditi“. Sudionici uz tvrdnje označavaju u kojoj se mjeri slažu sa svakom od pojedinih tvrdnji na skali od 1 - „Uopće se ne slažem“ do 5 - „U potpunosti se slažem“. Ukupni rezultat izračunat je kao prosjek svih odgovora i ukazuje na pozitivnije stavove prema tjelesnom kažnjavanju djece, a pouzdanost ove skale bila je visoka i iznosila $\alpha = ,902$.

Partnerski odnos

Obilježja partnerskog odnosa ispitana su upotrebom triju čestica. Odnos s partnericom procjenjivao se na skali od 1 – „Izrazito nezadovoljavajući“ do 5 – „Izrazito zadovoljavajući“. Također je ispitana učestalost agresije u partnerskom odnosu upotrebom dviju tvrdnji koje se odnose na fizičku i psihičku agresiju, uz navedene primjere takvih ponašanja, gdje sudionici označavaju koliko su ona bila česta u njihovom partnerskom odnosu u posljednjih 12 mjeseci na skali od 0 - „Nikada“ do 5 – „Nekoliko puta tjedno“. Odgovori za svaku od navedenih čestica analizirani su zasebno.

Stres

Upitnik svakodnevnog stresa i doživljenih stresora (Ajduković i sur., 2011b) sastoji se od dvaju dijelova. Prvi dio obuhvaća tri pitanja koja se analiziraju zasebno. Sudionici prvo procjenjuju prisutnost stresa u svakodnevnom životu na skali od 1 – „Uopće nije prisutan“ do 5 - „Stalno je prisutan“, a zatim svoju uznemirenost tim stresom na skali od 1 – „Nimalo“ do 5 – „Izrazito“, pri čemu se u ovom radu upotrebljavalo samo drugo pitanje koje se odnosi na subjektivni doživljaj stresa. Treće pitanje odnosi se na procjenu vlastite uspješnosti nošenja sa svakodnevnim stresom, a ponuđena je skala odgovora od 1 – „Izrazito neuspješno“ do 5 – „Izrazito uspješno“. Drugi je dio upitnika po-

pis 16 visoko stresnih događaja koji ne predstavljaju svakodnevne životne događaje i za koje se može očekivati da će kod većine ljudi, ako se pojave, još neko vrijeme utjecati na njihove živote, kao što su npr. preseljenje, rođenje djeteta, tjelesne i psihičke bolesti, smrt bliskog člana obitelji itd. S obzirom na prirodu tih događaja, ispituje se jesu li se dogodili tijekom dužeg perioda te sudionici prvo trebaju označiti jesu li ih doživjeli u prethodne tri godine, a zatim, ako su ih doživjeli, koliko ih je to uznemirilo na skali od 1 – „Ovaj me događaj uopće nije uznemirio“ do 5 – „Ovaj me događaj jako uznemirio“. Za potrebe ovog rada primjenjivao se samo ukupan rezultat izračunat kao broj doživljenih visoko stresnih događaja.

Socijalna podrška

Percipirana dostupna podrška dio je Berlinske skale socijalne podrške (*Berlin Social-Support Scales* – BSSS; Schulz i Schwarzer, 2000), a sastoji se od osam čestica podijeljenih u dvije subskale: emocionalna i instrumentalna podrška. Primjer čestice je „Kada trebam utjehu, uvijek je netko tu za mene“, a zadatak sudionika je za svaku tvrdnju označiti u kojoj se mjeri s njom slažu na skali od 1 – „Uopće se ne slažem“ do 4 – „U potpunosti se slažem“. Ukupni rezultat izračunat je zasebno za svaku subskalu kao prosjek odgovora na pripadajućim česticama. S obzirom na to da se pokazalo da su subskale bile visoko međusobno povezane ($r = ,800$, $p < ,01$), u daljnjim analizama upotrebljavao se samo ukupni rezultat za cijelu skalu dobiven kao prosjek odgovora na svim česticama, gdje viši rezultat ukazuje na višu percipiranu socijalnu podršku. Takva skala imala je visoku pouzdanost $\alpha = 0,915$.

Postupak

Dio podataka prikupljen je 2013. godine u sklopu nastavka projekta BECAN (*Balkan Epidemiological study of Child Abuse and Neglect*) iz 2011. godine. Suglasnost za provedbu istraživanja dalo je Etičko povjerenstvo Pravnog fakulteta u Zagrebu te je njegovu provedbu odobrilo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta te ravnatelj uključenih škola. Roditelji su o istraživanju bili informirani na roditeljskim sastancima, a upitnike su ispunjavali kod kuće, nakon što su njihova djeca prethodno sudjelovala u istraživanju u školi. Upitnik je trebao ispuniti jedan od roditelja ili skrbnika djeteta i po djetetu ga vratiti u školu. Drugi dio podataka prikupljen je 2016. godine u sklopu izrade znanstvenog magistarskog rada jedne od autorica (Benić, 2018). Postupak informiranja i prikupljanja podataka u tom istraživanju, čija su ciljana populacija bili upravo očevi, bio je isti kao i u prvoj studiji. U oba istraživanja posebna pažnja posvećena je etičkim aspektima provedbe istraživanja te su svi prikupljeni podaci bili anonimni i povjerljivi. Roditelji koji nisu željeli sudjelovati u istraživanju mogli su vratiti neispunjeni upitnik te su svi dobili podatke o e-adresi istraživača kojima su se mogli obratiti s dodatnim pitanjima.

REZULTATI

U fokusu istraživanja bio je konstrukt rizičnosti za zlostavljanje djeteta, pa je prvo ispitano koliko očeva u uzorku se na temelju dobivenih rezultata može smatrati pod povećanim rizikom za takvo ponašanje. Pokazalo se da je to 13,4 % očeva prema blažem, odnosno 7,8 % prema strožem kri-

teriju. Zatim su Pearsonovim koeficijentom korelacije ispitane povezanosti planiranih prediktora s ovim konstruktom, kao i njihove međusobne povezanosti (Tablica 3) te su dobiveni rezultati potvrdili postojanje povezanosti svih prediktora s kriterijem u očekivanim smjerovima. Interkorelacije među prediktorima pokazale su da postoji prilično visoka povezanost obrazovanja očeva i njihovog materijalnog statusa ($r = ,524$, $p < ,01$), a budući da se i teorijski može pretpostaviti međuo-visnost tih dvaju konstrukata te da financijski čimbenici sami po sebi predstavljaju temelj za neke od teorijskih pristupa spomenutih u uvodu, kao što je npr. teorijski model obiteljskog ekonomskog stresa (Conger i Conger, 2002; Conger i sur., 1994), odlučeno je da se varijabla obrazovanja neće upotrebljavati u daljnjim analizama.

Tablica 3

Povezanosti prediktorskih i kriterijske varijable

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Rizičnost za zlostavljanje djeteta	-											
Dob	,173**	-										
Obrazovni status	-,214**	,202**	-									
Veličina mjesta stanovanja	-,190**	-,007	,293**	-								
Mjesečni prihodi	-,355**	,046	,524**	,306**	-							
Stavovi prema tjelesnom kažnjavanju	,213**	,005	-,053	-,096	-,053	-						
Percipirana kvaliteta partnerskog odnosa	-,307**	-,004	,097	,010	,111*	-,020	-					
Čestina fizičke agresije s partnericom	,140**	,051	,036	,059	-,005	-,027	-,215**	-				
Čestina psihičke agresije s partnericom	,332**	,061	,016	-,047	-,019	,086	-,291**	,429**	-			
Broj doživljenih visoko stresnih događaja	,333**	-,024	-,142**	,019	-,175*	,031	-,193**	,125*	,200**	-		
Uznemirenost stresom u svakodnevnom životu	,351**	,067	,119*	,114*	,061	,146**	-,225**	,092	,261**	,305**	-	
Nošenje sa svakodnevnim stresom	-,357**	-,034	,066	-,002	,178**	-,170**	,176**	-,108*	-,156**	-,199**	-,390**	-
Socijalna podrška	-,271**	-,038	,103	,062	,135*	-,115*	,339**	-,054	-,115*	-,108*	-,129*	,136*

*p < ,05; **p < ,01

Kako bi se ispitaio doprinos pojedinih prediktora u objašnjavanju rizičnosti za zlostavljanje djeteta, primijenjena je hijerarhijska regresijska analiza (Tablica 4.). U prvom koraku analize odabrane sociodemografske varijable objasnile su čak 16,7 % varijance kriterija. Konkretno, viša dob očeva i niži mjesečni prihodi kućanstva predviđali su veću rizičnost sudionika za zlostavljanje svog djeteta. U drugom koraku dodana je varijabla stavova prema tjelesnom kažnjavanju za koju se pokazalo da predviđa veću rizičnost za zlostavljanje te objašnjava dodatnih 1,5 % varijance. U trećem koraku uvedene su varijable koje se odnose na partnerski odnos, to jest procjenu kvalitete tog odnosa te psihičke i fizičke agresije u odnosu s partnericom, čime je objašnjeno dodatnih 12,1 % kriterija. Percipirana lošija kvaliteta partnerskog odnosa predviđa veću rizičnost očeva za zlostavljanje, kao i češća psihička agresija u partnerskom odnosu. Psihička i fizička agresija međusobno su povezane (Tablica 3.), što je bilo i očekivano jer se radi o ponašanjima koja se često javljaju zajedno, pri čemu je veću povezanost s rizičnošću za zlostavljanje djeteta pokazala psihička agresija, koja se i u regresijskoj analizi izdvojila kao značajni prediktor.

U četvrtom koraku analize dodane su varijable broja visoko stresnih događaja u protekle tri godine i uznemirenosti svakodnevnim stresom. Te su varijable također pozitivno povezane s kriterijem te međusobno (Tablica 3.) i obje su se pokazale kao pojedinačni značajni prediktori te je ovim korakom objašnjeno dodatnih 9,8 % varijance rizičnosti za zlostavljanje djeteta. U ovom koraku se stavovi prema tjelesnom kažnjavanju više ne izdvajaju kao značajan prediktor.

U posljednjem koraku analize uvedeni su potencijalni zaštitni čimbenici: uspješnost nošenja sa svakodnevnim stresom i socijalna podrška. Iako su se obje varijable pokazale kao zasebni značajni prediktori manje rizičnosti za zlostavljanje djece kod očeva, radi se o prediktorima koji nemaju veliku ulogu u objašnjavanju kriterija, što je posebno vidljivo kod socijalne podrške. Uvođenjem zaštitnih čimbenika u analizu objašnjeno je samo dodatnih 1,6 % varijance kriterija. Ukupno je na temelju odabranih prediktora objašnjeno 41,7 % varijance rizičnosti za zlostavljanje djeteta.

Tablica 4

Rezultati regresijske analize za predviđanje rizičnosti za zlostavljanje djeteta

	B	SE	β
Model 1. F (3, 317) = 22,452**; FΔ (3, 317) = 22,452**; R² = ,175; R²adj = ,167; %; VΔ = 16,7			
Dob	2,098	,637	,169**
Veličina mjesta stanovanja	-3,435	3,897	-,048
Mjesečni prihodi	-9,132	1,311	-,377**
Model 2. F (4, 316) = 18,857**; FΔ (1, 316) = 6,832**; R² = ,193; R²adj = ,182; %; VΔ = 1,5			
Dob	2,097	,632	,169**
Veličina mjesta stanovanja	-2,739	3,871	-,038
Mjesečni prihodi	-9,027	1,300	-,373**
Stavovi prema tjelesnom kažnjavanju	10,409	3,982	,133**
Model 3. F (7, 313) = 20,871**; FΔ (3, 313) = 19,210**; R² = ,318; R²adj = ,303; %; VΔ = 12,1			
Dob	1,783	,587	,143**
Veličina mjesta stanovanja	-2,412	3,594	-,033
Mjesečni prihodi	-8,509	1,207	-,351**
Stavovi prema tjelesnom kažnjavanju	8,847	3,689	,113*
Percipirana kvaliteta partnerskog odnosa	-16,929	4,173	-,200**
Čestina fizičke agresije s partnericom	-4,157	10,992	-,020
Čestina psihičke agresije s partnericom	19,319	4,070	,253**
Model 4. F (9, 311) = 24,807**; FΔ (2, 311) = 26,623**; R² = ,418; R²adj = ,401; %; VΔ = 9,8			
Dob	1,716	,547	,138**
Veličina mjesta stanovanja	-5,748	3,367	-,080
Mjesečni prihodi	-7,824	1,141	-,323**
Stavovi prema tjelesnom kažnjavanju	5,595	3,464	,071
Percipirana kvaliteta partnerskog odnosa	-11,674	3,935	-,138**
Čestina fizičke agresije s partnericom	-2,682	10,216	-,013
Čestina psihičke agresije s partnericom	12,504	3,887	,163**
Broj doživljenih visoko stresnih događaja	5,133	1,492	,164**
Uznemirenost stresom u svakodnevnom životu	17,861	3,378	,256**

Model 5. F (11, 309) = 21,785**; FΔ (2, 309) = 5,183**; R² = ,437; R²adj = ,417; %; VΔ = 1,6			
Dob	1,719	,541	,138**
Veličina mjesta stanovanja	-5,866	3,323	-,081
Mjesečni prihodi	-7,218	1,142	-,298**
Stavovi prema tjelesnom kažnjavanju	4,286	3,443	,055
Percipirana kvaliteta partnerskog odnosa	-8,798	4,067	-,104*
Čestina fizičke agresije s partnericom	-3,725	10,110	-,018
Čestina psihičke agresije s partnericom	12,704	3,843	,166**
Broj doživljenih visoko stresnih događaja	4,900	1,476	,156**
Uznemirenost stresom u svakodnevnom životu	14,158	3,595	,203**
Nošenje sa svakodnevnim stresom	-9,469	3,812	-,120*
Socijalna podrška	-11,303	5,712	-,091*

*p < ,05; **p < ,01

RASPRAVA

Prema Milneru (1986), stroža granična vrijednost iznad koje se rezultati mogu protumačiti kao prisutnost tjelesnog zlostavljanja ili visok rizik od tjelesnog zlostavljanja djeteta je 215, a manje stroga granična ocjena je 166. U istraživanju koje je imalo u fokusu samo majke, a provedeno je identičnom metodologijom, pokazalo se da je kod majki adolescenata u dobi od 16 godina njih 9,7 % iznad strože granične vrijednosti, a 16,8 % iznad manje stroge granične točke za rizik za zlostavljanje djece (Ajduković i sur., 2018). U ovom istraživanju koje je provedeno s očevima djece nešto mlađe dobi pokazalo se da je njih 7,8 % je iznad strože granične vrijednosti, a 13,4 % iznad manje stroge granične točke za rizik za zlostavljanje djece. Dakle, s potrebnim oprezom, s obzirom na to da se radi o djeci različite dobi, možemo zaključiti da su majke nešto rizičnije za nasilje nad djecom, što su potvrdila i neka prethodna istraživanja (npr. Pećnik i Tokić, 2011). Iako većina međunarodnih studija ne nalazi značajnu razliku u potencijalu, odnosno riziku za zlostavljanje djece između muškaraca i žena (npr. Cetin i Ozozen-Danaci, 2016; Miragoli i sur., 2020), ipak postoje podaci koji govore da su žene pod većim rizikom za zlostavljanje djece, po svemu sudeći, zbog veće izloženosti stresu (Romero-Martinez i sur., 2014).

Podsjećamo da smo pri odabiru prediktora rizičnosti za zlostavljanje kod očeva djece starijeg osnovnoškolskog uzrasta krenuli od ekološkog teorijskog pristupa (Bronfenbrenner, 1979), pri čemu smo bili primarno usmjereni na razinu mikrosustava i egzosustava, tj. socijalno-ekonomski status, stav prema tjelesnom kažnjavanju djece, stres, partnerske odnose te percipiranu socijalnu podršku. Po analogiji na modele procjene rizika/potreba u socijalno-pedagoškom pristupu, lako se

može uočiti da su fokusu bili tzv. dinamički, odnosno promjenljivi rizici, u odnosu na tzv. statičke, odnosno nepromjenljive rizike (npr. Koller-Trbović i sur., 2017; Ricijaš i sur., 2014). Naime, upravo ti, tzv. dinamički, odnosno promjenljivi rizici za zlostavljanje djece, mogu biti u fokusu intervencija u domeni socijalnih politika i socijalne skrbi.

Na temelju odabranih prediktora objašnjeno je 41,7 % varijance rizičnosti za zlostavljanje kod očeva djece mlađe adolescentske dobi. Pokazalo se da viša dob i niži mjesečni prihodi kućanstva predviđaju veću rizičnost za zlostavljanje djeteta kod očeva koji su sudjelovali u ovom istraživanju. Percipirana lošija kvaliteta partnerskog odnosa i češća primjena psihičke agresije u partnerskom odnosu također predviđaju veću rizičnost očeva za zlostavljanje. U skladu s očekivanjima, i veći broj visoko stresnih događaja u posljednje tri godine te veća uznemirenost svakodnevnim stresom povećavaju rizik za zlostavljanje djeteta. S druge strane, bolje nošenje sa svakodnevnim stresom smanjuje rizik za zlostavljanje kod očeva, kao i veća prisutnost socijalne podrške, no njena je uloga izrazito mala.

Iako se generalno smatra da je niža dob roditelja čimbenik rizika za nasilje nad djecom, u pravilu se radi o istraživanjima s majkama male djece koje su dobile prvo dijete u dobi mlađoj od 21 godine i kod kojih je niža životna dob povezana s lošim socio-ekonomskim i obiteljskim statusom (King i sur., 2019; Kisely i sur., 2021). Istraživanja usmjerena na dob očeva kao čimbenik rizika gotovo da i nema, a usmjerena su u pravilu na vrlo mlade očeve (npr. Guterman i Lee, 2005) koji imaju poteškoća tranzicije u roditeljsku ulogu i niski socioekonomski status. Istraživanja u kojima se govorilo o starijoj dobi očeva kao čimbeniku rizika za nasilje po našem saznanju nema. U ovom istraživanju dob očeva kreće se u rasponu od 32 do 75, a prosjek je 44,5 godina. Radi se o muškarcima srednje životne dobi koji su se već stabilizirali u životnim ulogama. Polazeći do toga, možemo pretpostaviti da se stariji očevi teže nose s društvenim promjenama koje naglašavaju neprihvatljivosti nasilnih postupaka u odgoju i da im roditeljstvo mlađih adolescenata predstavlja veću poteškoću nego očevima srednje životne dobi. To se čini kao moguće objašnjenje jer, kao što se vidi u Tablici 3., dob nije značajno povezana ni s jednim od značajnih prediktora koji se odnose na stavove prema tjelesnom kažnjavanju djece, izloženost, uznemirenost i način nošenja sa stresom, kao ni percipiranu kvalitetu partnerskih odnosa i prisutnost nasilja u njima. Podsjećamo da je uz to korelacija između dobi i rizičnosti za zlostavljanje djeteta, iako statistički značajna, niska ($r = 0,173$; $p < ,01$).

Relativno velik prediktivni značaj u objašnjavanju rizika za zlostavljanje djeteta imaju niži mjesečni prihodi kućanstva, što je u skladu s nalazima istraživanja provedenih u okviru teorijskog Modela obiteljskog stresa (Conger i sur., 1994). Slično se pokazalo i u istraživanju s majkama (Ajduković i sur., 2018), samo je pokazatelj financijskih poteškoća bio subjektivni doživljaj majki (posramljenosti zbog financijske situacije), dok se u ovom istraživanju primjenjivao objektivni pokazatelj (mjesečni prihodi). Istraživanja pokazuju da ekonomske teškoće preko ekonomskog pritiska povećavaju stres kod roditelja, što dalje dovodi do povećanja konflikata u obitelji, koji se zatim prelijevaju i na nasilne roditeljske postupke prema djeci (npr. Conger i Conger, 2002; Solantaus i sur., 2004). Ipak, treba napomenuti da rezultati nisu pokazali postojanje značajne povezanosti mjesečnih prihoda kućanstva s uznemirenošću svakodnevnim stresom, kao ni s prisutnošću partnerskog nasilja. Navedeno može biti odraz činjenice da se primjenjivala samo objektivna mjera, a ne i subjektivni doživljaj financijskog stresa, koji bi u ovom kontekstu mogao biti i važniji. Naime, psihološko je značenje koje materijalna situacija obitelji ima za pojedinca ono koje će onda izazivati veći ili manji stres i eventualne daljnje posljedice tog stresa. Taj doživljaj financijskog stresa ne mora nužno

proizlaziti iz neimaštine i/ili niskih prihoda, već može biti izazvan osjećajem odgovornosti za brigu o obitelji, zabrinutošću u vezi podmirivanja kredita i sličnih izdataka, stresom i odgovornostima na poslu, pritiscima da se održi određeni životni standard, željama da se obitelji priušte neke stvari ili iskustva i slično. No polazeći od teorije stresa i roditeljstva (Abidin, 1992), stres također može biti povezan i sa sukobima u partnerskom odnosu. Na to ukazuju i nalazi ovog istraživanja gdje su percipirana kvaliteta partnerskih odnosa i čestina psihičke agresije s partnericom značajno povezane s razinom uznemirenosti stresom u svakodnevnom životu.

Veličina mjesta stanovanja se, suprotno očekivanjima, nije pokazala kao značajan prediktor rizičnosti očeva za zlostavljanje djece. S obzirom na to da se radi o varijabli koja je povezana s mjesečnim prihodima, moguće je da se upravo iz tog razloga nije izdvojila kao zaseban prediktor. Potencijalni efekt mjesta stanovanja mogao bi biti odraz upravo uloge koju financijsko stanje ima u predviđanju rizičnosti za zlostavljanje djece. Kao što je navedeno u uvodu, kada dođe do pogoršanja socioekonomskih prilika u društvu, stanovnici ruralnih područja su često prije i u većoj mjeri pogođeni takvim teškoćama, što pak može potencirati pojavu različitih neprilagođenih ponašanja, poput zlostavljanja djece. U tom kontekstu, svakako je važno napomenuti da su podaci prikazani u ovom radu prikupljeni tijekom i odmah po završetku recesije koja je uvelike utjecala na živote ljudi u Hrvatskoj.

Nije potvrđena hipoteza da će veći rizik za zlostavljanje djece iskazivati očevi koji imaju pozitivniji stav prema tjelesnom kažnjavanju djece. Konkretno, značaj te povezanosti gubi se u 4. koraku u kojem su u regresijsku analizu dodane varijable koje se odnose na stres (broja visoko stresnih događaja u protekle tri godine i uznemirenost svakodnevnim stresom). To je u skladu sa spoznajama da odnos između stava i ponašanja nije linearan, već može biti moderiran različitim okolnostima, kao što je npr. stres ili/i aktualno mentalno zdravlje roditelja (Holdroyd i sur., 2024; Kalebić Jakupčević i Ajduković, 2011; Mulder i sur., 2018).

U odnosu na nacionalna istraživanja u kojima se istraživala rizičnost majki za zlostavljanje djeteta adolescentne dobi (Rezo i sur., 2019), pokazalo se i u ovom istraživanju u čijem su fokusu očevi, da su zajednički prediktori rizika i kod majki i kod očeva viša razina stresa, percipirana lošija kvaliteta partnerskih odnosa i viša razina psihičke agresije u partnerskom odnosu. Pritom značajnu ulogu igraju visoko stresni događaji koji mogu uvelike poremetiti dinamiku i odnose u obitelji, ali i svakodnevni stres koji može dovesti do postupnog iscrpljivanja pojedinaca i smanjivanja njihovih kapaciteta za svakodnevno funkcioniranje i suočavanje s izazovima. Kada se radi o partnerskim odnosima, treba naglasiti i da se čestina fizičke agresije nije pokazala značajnim prediktorom, no i njena je inicijalna povezanost s kriterijem bila prilično niska. Navedeno se vjerojatno može pripisati statističkim razlozima, odnosno činjenici da se radi o vrlo rijetkim ponašanjima koja se uopće ne pojavljuju kod većine sudionika, ali i tome da se i u drugim područjima istraživanja partnerskih odnosa sve veća važnost pripisuje upravo psihičkom, a ne fizičkom nasilju među partnerima (Sušac, 2018). Svi ovi podaci upućuju da se unapređenju kvalitete partnerskih odnosa i unapređenju strategija nošenja sa stresom treba posvetiti posebna pozornost u strateškim dokumentima za jačanje obitelji, kao i mjerama zaštite obitelji s djecom koje se suočavaju s ekonomskim poteškoćama.

Iako se socijalna podrška pokazala statistički značajnim prediktorom, za razliku od istraživanja u čijem fokusu su bile majke (Rezo i sur., 2019), izgleda da se ne radi o posebno važnom čimbeniku

zaštite od rizika za nasilje kod očeva. To je, po svemu sudeći, odraz rodnih razlika u načinima nošenja sa stresom. Konzistentno se pokazuje da je kod žena izraženije npr. traženje socijalne podrške i ruminiranje (Tamres i sur., 2006), a kod muškaraca to očigledno nije toliko učinkovit ili njima važan način nošenja sa stresom te oni možda primjenjuju druge strategije, kao što je npr. izbjegavanje. Kao što navodi Kneavel (2020), kada se radi s muškarcima i ženama u praksi, važno je razumjeti dubinu i širinu njihovih socijalnih mreža i kako se tim mrežama koriste. To podupire Taylorovu teoriju da je „prijateljstvo“ važan mehanizam suočavanja sa stresom i sugerira da se muškarci i žene razlikuju u načinu na koji socijalna podrška posreduje u stresu (Taylor, 2006). Moguće je i da bi kod muškaraca kao zaštitni čimbenik bio učinkovitiji neki drugi vid podrške osim emocionalne, poput informacijske ili praktične podrške, npr. vezano upravo za odgoj djece. Općenito se manje zna o zaštitnim čimbenicima koji doprinose smanjenju rizičnosti za zlostavljanje djece nego o rizičnim čimbenicima koji takvo ponašanje potenciraju te bi se buduća istraživanja trebala više usmjeriti upravo na identifikaciju zaštitnih čimbenika na čijem bi se jačanju onda moglo raditi u praksi.

Ograničenja istraživanja

Ovo istraživanje ima nekoliko ograničenja. Transverzalna priroda istraživanja ne omogućava uzročno-posljedične zaključke o odnosu odabranih prediktora i kriterija. Primjenjivala se metoda samo-iskaza koja nosi mogućnost socijalno poželjnog odgovaranja, pogotovo kod društveno osjetljivih tema, kao što su financijski status, nasilje u partnerskom odnosu i rizičnost za zlostavljanje djece. Sve varijable partnerskog odnosa ispitane su samo s po jednom općom česticom, kao i uznemirenost svakodnevnim stresom i nošenje s njim. Stresni događaji ispitivali su se unatrag tri godine, što može dovesti do pristranosti u prisjećanju i netočnih odgovora sudionika, no treba napomenuti kako se radilo o visoko stresnim događajima (npr. rođenje djeteta, tjelesne i psihičke bolesti) koji se ne događaju svakodnevno te se može pretpostaviti da će se njihova pojava odraziti na živote pojedinaca kroz duže razdoblje. Takav značaj navedenih događaja u životima sudionika svakako je smanjio vjerojatnost pogrešaka u dosjećanju. Također, kao što je navedeno u opisu instrumenata, iz Inventara rizičnosti za zlostavljanje djeteta izbačena je jedna čestica zbog zastarjelosti sadržaja. Iako se radi o čestici koja ne doprinosi mnogo ukupnom rezultatu jer ima ponder 1, rezultati zbog toga nisu izravno usporedivi s onima u drugim istraživanjima. Nadalje, nisu obuhvaćeni još neki relevantni rizični čimbenici, kao što je npr. mentalno zdravlje očeva (depresija ili PTSP) (Kalebić Jakupčević i Ajduković, 2011; Holdroyd i sur., 2024) te njihova iskustva s nasiljem u djetinjstvu (Taylor i sur., 2016).

Važno je spomenuti i da su integrirani podaci o očevima iz dva različita istraživanja. Iako su se primjenjivali isti mjerni instrumenti, ova istraživanja provedena su u dvjema različitim vremenskim točkama, prostorni obuhvat im je bio različit, kao i strategija uzorkovanja. Dobivene su i određene razlike između rezultata dvaju uzoraka koje se odnose na socio-demografske pokazatelje i jedan od prediktora (percipirana kvaliteta partnerskog odnosa). Te razlike bile su relativno male, a s druge strane su proširivale raspon odgovora kod tih prediktora. Kako je u fokusu istraživanja doprinos ovih prediktora u objašnjavanju rizičnosti za zlostavljanje djeteta, a ne njihova izraženost kod sudionika, odlučeno je da će se te podatke dobivene u dvama istraživanjima objediniti i analizirati zajedno, što je povećalo i prediktivnu snagu nalaza istraživanja. Dobro je poznato da manji uzorci

rezultiraju manjom statističkom snagom, što otežava otkrivanje značajnih veza između prediktora i kriterija te da su rezultati podložniji slučajnim varijacijama ili precijenjeni.

S obzirom na to da se pokazalo da je bolje nošenje sa stresom čimbenik zaštite od rizičnosti za zlostavljanje djeteta, u budućim istraživanjima nužno je detaljnije ispitati nošenje sa stresom i kod očeva i kod majki kako bi se identificirale one strategije koje su najučinkovitije u smanjivanju stresa, ali i kao zaštita od nasilja nad djecom. Na temelju takvih rezultata mogle bi se razvijati i ciljne intervencije i socijalne usluge usmjerene na osnaživanje roditelja, majki i očeva. Trebalo bi ispitati i različite oblike socijalne podrške koji su potrebni muškarcima, što bi se također moglo iskoristiti u planiranju intervencija. Pod tim vidom bi u budućnosti trebalo dati prednost istraživanjima koja uključuju oba roditelja, pa na podacima roditeljskih parova proučiti koje su rodne razlike i specifičnosti u prediktorskim sklopovima za predviđanje rizičnosti za zlostavljanje djeteta.

ZAKLJUČAK

Zaključno, život u ekonomskim teškoćama, s višom razinom stresa i obiteljskih konflikata predviđa veću rizičnost očeva za zlostavljanje mlađih adolescenata, odnosno djece starijeg osnovnoškolskog uzrasta. Prođublivanjem znanja o mogućim dodatnim antecedentima konflikata i nasilnih odgojnih postupaka, poput ekonomskih teškoća, ekonomskog pritiska i stresa roditelja, možemo povećati korpus znanja o obiteljskom funkcioniranju i kreirati obiteljske strategije, programe i socijalne usluge koji će biti sveobuhvatniji i korisniji za roditelje u riziku.

Nalazi istraživanja impliciraju važnost kreiranja rodno osjetljivih programa za roditelje koji su u riziku za zlostavljanje, a koji bi se usmjerili na poticanje adekvatnih načina suočavanja sa stresom, upravljanje sukobima u partnerskim odnosima i prevenciji psihičke agresije te roditeljske vještine koje potiču bliskost obitelji, unatoč otežanim životnim okolnostima. Osim programa koji ciljaju na ojačavanje psiholoških aspekata pojedinaca koji žive u ekonomskim teškoćama, nužne su i aktivne promjene u području socijalnih politika koje se bave ekonomskim teškoćama, kako bi se kreirale odgovarajuće intervencije u svrhu smanjenja ekonomskih teškoća za sve obitelji koje se s njima suočavaju. Konačno, polazeći od toga da ulogu očeva u odgoju djece treba jasnije i dosljednije promicati u svim kampanjama, važno je osigurati ravnopravno sudjelovanje majki i očeva u istraživanjima.

LITERATURA

- Abidin, R. R. (1992). The determinants of parenting behavior. *Journal of Clinical Child Psychology*, 21(4), 407-412. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2104_12
- Ajduković, M. i Pećnik, N. (1994) Zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji. *Revija za socijalnu politiku*, 1(3), 269-277.
- Ajduković, M. i Rajter, M. (2014). Obiteljski ekonomski stres kao čimbenik rizika za nasilne odgojne postupke i psihosocijalnu dobrobit djece. U A. Brajša-Žganec, J. Lopižić i Z. Penezić (Ur.), *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva* (str. 353-375). Naklada Slap i Hrvatsko psihološko društvo.

- Ajduković, M., Rajter, M. i Rezo, I. (2018). Individual and contextual factors for the child abuse potential of Croatian mothers: The role of social support in times of economic hardship. *Child Abuse & Neglect*, 78(1), 60-70. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.01.008>
- Ajduković, M., Rajter, M. i Sušac, N. (2011a). *Upitnik stavova prema tjelesnom kažnjavanju djece* [Neobjavljeni materijal].
- Ajduković, M., Rajter, M. i Sušac, N. (2011b). *Upitnik svakodnevnog stresa i doživljenih stresora* [Neobjavljeni materijal].
- Ajduković, M., Rimac, I., Rajter, M. i Sušac, N. (2012). Epidemiološko istraživanje prevalencije i incidencije nasilja nad djecom u obitelji u Hrvatskoj. *Ljetopis socijalnog rada*, 19(3), 367-412.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191>
- Belsky, J. (1980). Child maltreatment: An ecological integration. *American Psychologist*, 35(4), 320-335. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.35.4.320>
- Benić, M. (2018). *Prediktori potencijala zlostavljanja kod očeva djece starijeg osnovnoškolskog uzrasta* [Magistarski rad]. Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu.
- Bilić, V., Buljan Flander, G. i Hrpka, H. (2012). *Nasilje nad djecom i među djecom*. Naklada Slap.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss*. Basic Books.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.
- Cetin, Z. i Ozozen-Danaci, M. (2016). A multivariate examination of the child-abuse potential of parents with children aged 0-6. *Eurasian Journal of Educational Research*, 66, 71-86. <https://doi.org/10.14689/ejer.2016.66.4>
- Chan, K. L. (2015). Are parents reliable in reporting child victimization? Comparison of parental and adolescent reports in a matched Chinese household sample. *Child Abuse & Neglect*, 44, 170-183. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.11.001>
- Chiocca, E. M. (2017). American Parents' Attitudes and Beliefs About Corporal Punishment: An Integrative Literature Review. *Journal of Pediatric Health Care*, 31(3), 372-383. <https://doi.org/10.1016/j.pedhc.2017.01.002>
- Conger, R. D. i Conger, K. J. (2002). Resilience in Midwestern families: Selected findings from the first decade of a prospective, longitudinal study. *Journal of Marriage and Family*, 64(2), 361-373. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2002.00361.x>
- Conger, R. D., Conger, K. J. i Martin, M. J. (2010). Socioeconomic status, family processes, and individual development. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 685-704. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00725.x>
- Conger, R. D. i Donnellan, M. B. (2007). An interactionist perspective on the socioeconomic context of human development. *Annual Review of Psychology*, 58, 175-199. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.58.110405.085551>

- Conger, R. D., Ge, X., Elder, G. H. J., Lorenz, F. O. i Simons, R. L. (1994). Economic stress, coercive family process, and developmental problems of adolescents. *Child Development*, 65(2), 541-561. <https://doi.org/10.2307/1131401>
- Crouch, J. L. i Behl, L. E. (2001). Relationships among parental beliefs in corporal punishment, reported stress, and physical child abuse potential. *Child Abuse & Neglect*, 25(3), 413-419. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00256-8](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00256-8)
- Crouch, J. L., Milner, J. S. i Thomsen, C. (2001). Childhood physical abuse, early social support, and risk for maltreatment: current social support as a mediator of risk for child physical abuse. *Child Abuse & Neglect*, 25(1), 93-107. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00230-1](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00230-1)
- Čudina Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Golden Marketing - Tehnička knjiga.
- De Paul, J. i Domenech, L. (2000). Childhood history of abuse and child abuse potential in adolescent mothers: A longitudinal study. *Child Abuse & Neglect*, 24(5), 701-713. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00124-1](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00124-1)
- Ganapathy, S. S., Sooryanarayana, R., Mohammad, N. M. i Abdul Manaf, R. (2016). Practice of Disciplinary Methods and Factors Associated with Belief for Physical Punishment Among Malaysian Parents: Findings from NHMS 2016. *Global Pediatric Health*, 9, 1-9. <https://doi.org/10.1177/2333794X221113820>
- Guterman, N. B. i Lee, Y. (2005). The Role of Fathers in Risk for Physical Child Abuse and Neglect: Possible Pathways and Unanswered Questions. *Child Maltreatment*, 10(2), 136-149. <https://doi.org/10.1177/1077559505274623>
- Guterman, N. B., Lee, S. J., Taylor, C. A. i Rathouz, P. J. (2009). Parental perceptions of neighborhood processes, stress, personal control, and risk for physical child abuse and neglect. *Child Abuse & Neglect*, 33(12), 897-906. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2009.09.008>
- Heilmann, A., Mehay, A., Watt, R. G., Kelly, Y., Durrant, J. E., van Turnhout, J. i Gershoff, E. T. (2021). Physical punishment and child outcomes: a narrative review of prospective studies. *The Lancet*, 398(10297), 355-364. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(21\)00582-1](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(21)00582-1)
- Holdroyd, I., Bywaters, P., Duschinsky, R., Drayak, T., Taylor, J. i Coughlan, B. (2024). Fathers' Mental Ill-Health and Child Maltreatment: a systematic review of the literature. *Children and Youth Services Review*, 157(12). <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2023.107317>
- Hrabri telefon (2017). *Stavovi prema tjelesnom kažnjavanju i ostalim odgojnim postupcima u Poljskoj, Latviji i Hrvatskoj - hrvatski rezultati*. <https://www.poliklinika-djeca.hr/wp-content/uploads/2018/05/Stavovi-prematjelesnom-ka%C5%BEnjavanju-i-ostalim-odgojnim-postupcima-u-Poljskoj-Latviji-iHrvatskoj-%E2%80%93-hrvatski-rezultati.pdf>
- Jelić Tuščić, S., Buljan Flander, G. i Matešković, D. (2013). The consequences of childhood abuse. *Paediatrics Today*, 9(1), 24-35. <https://doi.org/10.5457/p2005-114.58>
- Kalebić Jakupčević, K. i Ajduković, M. (2011). Risk factors of child physical abuse by parents with mixed anxiety-depressive disorders or posttraumatic stress disorder. *Croatian Medical Journal*, 52(1), 503-512. <https://doi.org/10.3325/cmj.2011.52.25>

- Kaufman, J. i Zigler, E. (1987). Do abused children become abusive parents?. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57(2), 186-192. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1987.tb03528.x>
- King, B., Fallon, B., Goulden, A., O'Connor, C. i Filippelli, J. (2019). What Constitutes Risk of Future Maltreatment Among Young Mothers? An Examination of Child Protection Investigations in Ontario, Canada. *Families in Society*, 100(4), 409-421. <https://doi.org/10.1177/1044389419847319>
- Kisely, S., Strathearn, L. i Najman, J. M. (2021). Risk Factors for Maltreatment in Siblings of Abused Children. *Pediatrics*, 147(5). <https://doi.org/10.1542/peds.2020-036004>
- Kneavel, M. (2021). Relationship Between Gender, Stress, and Quality of Social Support. *Psychological Reports*, 124(4), 1481-1501. <https://doi.org/10.1177/0033294120939844>
- Koller-Trbović, N., Miroslavljević, A. i Jeđud Borić, I. (2017). *Procjena potreba djece i mladih s problemima u ponašanju*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B. i Lozano, R. (Ur.). (2002). *The world report on violence and health*. World Health Organization. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(02\)11133-0](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(02)11133-0)
- Lee, S. J., Bellamy, J. L. i Guterman, N. B. (2009). Fathers, physical child abuse, and neglect advancing the knowledge base. *Child Maltreatment*, 14(3), 227-231. <https://doi.org/10.1177/1077559509339388>
- Luo, Z., Chen, Y. i Epstein, R. A. (2025). Risk factors for child abuse and neglect: Systematic review and meta-analysis. *Public Health*, 241, 89-98. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2025.01.028>
- Margolin, G., Gordis, E. B., Medina, A. M. i Oliver, P. H. (2003). The co-occurrence of husband-to-wife aggression, family-of-origin aggression, and child abuse potential in a community sample. *Journal of Interpersonal Violence*, 18(4), 413-440. <https://doi.org/10.1177/0886260502250835>
- McCurdy, K. (2005). The influence of support and stress on maternal attitudes. *Child Abuse & Neglect*, 29(3), 251-268. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.12.007>
- Milner, J. S. (1986). *The child abuse potential inventory: Manual. Second Edition*. Psytech Inc.
- Milner, J. S. (2000). Social information processing and child physical abuse: theory and research. *Nebraska Symposium on Motivation*, 46, 39-84.
- Milner, J. S., Robertson, K. R. i Rogers, D. L. (1990). Childhood history of abuse and adult child abuse potential. *Journal of Family Violence*, 5(1), 15-34. <https://doi.org/10.1007/BF00979136>
- Miragoli, S., Milani, L., Di Blasio, P. i Camisasca, E. (2020). Difficulties in emotion regulation in child abuse potential: Gender differences in parents. *Child Abuse & Neglect*, 106(2). <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104529>
- Mollerstrom, W. W., Patchner, M. A. i Milner, J. S. (1992). Family functioning and child abuse potential. *Journal of Clinical Psychology*, 48(4), 445-454. [https://doi.org/10.1002/1097-4679\(199207\)48:4<445::AID-JCLP2270480404>3.0.CO;2-2](https://doi.org/10.1002/1097-4679(199207)48:4<445::AID-JCLP2270480404>3.0.CO;2-2)
- Moreland Begle, A., Dumas, J. E. i Hanson, R. F. (2010). Predicting child abuse potential: An empirical investigation of two theoretical frameworks. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 39(2), 208-219. <https://doi.org/10.1080/15374410903532650>

- Mulder, T. M., Kuiper, K. C., van der Put, C. E., Stams, G. J. M. i Assink M. (2018). Risk factors for child neglect: A meta-analytic review. *Child Abuse Neglect*, 77, 198-210. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.01.006>
- Murphey, D. A. i Braner, M. (2000). Linking child maltreatment retrospectively to birth and home visit records: An initial examination. *Child Welfare*, 79(6), 711-728.
- Nikulina, V. i Spatz Widom, C. (2013). Child maltreatment and executive functioning in middle adulthood: A prospective examination. *Neuropsychology*, 27(4), 417-427. <https://doi.org/10.1037/a0032811>
- Pećnik, N. (2003). Inventar rizičnosti za zlostavljanje djeteta: Prikaz instrumenata i rezultata njegove validacije u Hrvatskoj. *Ljetopis socijalnog rada*, 10(2), 211-228.
- Pećnik, N. i Tokić, A. (2011). *Roditelji i djeca na pragu adolescencije: Pogled iz tri kuta, izazovi i podrška*. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
- Pittman, J. F. i Buckley, R. R. (2006). Comparing maltreating fathers and mothers in terms of personal distress, interpersonal functioning, and perceptions of family climate. *Child Abuse & Neglect*, 30(5), 481-496. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.10.017>
- Rajter, M. Trbus, M. i Pećnik N. (2016). Socio-demografske odrednice stava prema tjelesnom kažnjavanju djece. *Ljetopis socijalnog rada*, 23(2), 211-234. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v23i2.135>
- Rezo, I., Rajter, M. i Ajduković, M. (2019). Doprinos modela obiteljskoga stresa u objašnjenju rizika za zlostavljanje adolescenata u obitelji. *Društvena istraživanja*, 28(4), 669-689. <https://doi.org/10.5559/di.28.4.06>
- Ricijaš, N., Jeđud Borić, I., Lotar Rihtarić, M. i Miroslavljević, A. (2017). *Pojačana briga i nadzor iz perspektive maloljetnika i voditelja mjera*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Rodriguez, C. M. (2008). Ecological predictors of parenting style and child abuse potential in a Hispanic and Anglo-American sample. *Journal of Child and Family Studies*, 17(3), 336-352. <https://doi.org/10.1007/s10826-007-9145-2>
- Rodriguez, C. M. (2010). Personal contextual characteristics and cognitions: Predicting child abuse potential and disciplinary style. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(2), 315-335. <https://doi.org/10.1177/0886260509334391>
- Romero-Martinez, B., Figueiredo, L. i Moya-Albiol, I. (2014). Childhood history of abuse and child abuse potential: The role of parent's gender and timing of childhood of abuse. *Child Abuse & Neglect*, 38(3), 510-516. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.09.010>
- Rumm, P. D., Cummings, P., Krauss, M. R., Bell, M. A. i Rivara, F. P. (2000). Identified spouse abuse as a risk factor for child abuse. *Child Abuse & Neglect*, 24(11), 1375-1381. [https://doi.org/10.1016/s0145-2134\(00\)00192-7](https://doi.org/10.1016/s0145-2134(00)00192-7)
- Schaeffer, C. M., Alexander, P. C., Bethke, K. i Kretz, L. S. (2005). Predictors of child abuse potential among military parents: Comparing mothers and fathers. *Journal of Family Violence*, 20(2), 123-129. <https://doi.org/10.1007/s10896-005-3175-6>

- Schulz, U. i Schwarzer, R. (2003). Soziale Unterstützung bei der Krankheitsbewältigung. Die Berliner Social Support Skalen (BSSS) [Social support in coping with illness: The Berlin Social Support Scales (BSSS)]. *Diagnostica*, 49, 73-82.
- Skafida, V., Morrison, F. i Devaney, J. (2022). Intimate partner violence and child maltreatment in Scotland – Insights from nationally representative longitudinal survey dana. *Child Abuse & Neglect*, 132. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105784>
- Solantaus, T., Leinonen, J. i Punamäki, R. L. (2004). Children's mental health in times of economic recession: Replication and extension of the Family economic stress model in Finland. *Developmental Psychology*, 40(3), 412-429. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.40.3.412>
- Springer, K. W., Sheridan, J., Kuo, D. i Carnes, M. (2007). Long-term physical and mental health consequences of childhood physical abuse: Results from a large population-based sample of men and women. *Child Abuse & Neglect*, 31(5), 517-530. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.01.003>
- Stith, S. M., Liu, T., Davies, L. C., Boykin, E. L., Alder, M. C., Harris, J. M., Som, A., McPherson, M. i Dees, J. E. M. E. G. (2009). Risk factors in child maltreatment: A meta-analytic review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 14(1), 13-29. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2006.03.006>
- Stoltenborgh, M., van IJzendoorn, M. H., Euser, E. M. i Bakermans-Kranenburg, M. J. (2011). A global perspective on child sexual abuse: Meta-analysis of prevalence around the world. *Child Maltreatment*, 16(2), 79-101. <https://doi.org/10.1177/1077559511403920>
- Sušac, N. (2018). *Uloga psihičkog nasilja i percipirane socijalne podrške vezi u predanosti intimnim vezama mladih odraslih osoba* [Doktorski rad]. Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Widom, C. S. (1989). The cycle of violence. *Science*, 244(4901), 160-166. <https://doi.org/10.1126/science.2704995>
- Tamres, L. K., Janicki, D. i Helgeson, V. S. (2006). Sex Differences in Coping Behavior: A Meta-Analytic Review and an Examination of Relative Coping. *Personality and Social Psychology Review*, 6(1), 2-30. https://doi.org/10.1207/S15327957PSPR0601_1
- Taraban, L. i Shaw, D. S. (2018). Parenting in context: Revisiting Belsky's classic process of parenting model in early childhood. *Developmental Review*, 48, 55-81. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2018.03.006>
- Taylor, S. E. (2006). Tend and befriend: Biobehavioral bases of affiliation under stress. *Current Directions in Psychological Science*, 15(6), 273-277. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8721.2006.00451.x>
- Taylor, C. A., Guterman, N. B., Lee, S. J. i Rathouz, P. J. (2009). Intimate partner violence, maternal stress, nativity, and risk for maternal maltreatment of young children. *American Journal of Public Health*, 99(1), 175-183. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2007.126722>
- Thornberry, T. P. (2016). Three Generation Studies: Methodological Challenges and Promise. U M. Shanahan, J. Mortimer i M. Kirkpatrick Johnson (Ur.), *Handbook of the Life Course. Handbooks of Sociology and Social Research* (str. 571-596). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-20880-0_2_25

Milica Benić

Croatian Institute for Social Work, Regional Office Vinkovci

Marina Ajduković

University of Zagreb Faculty of Law, Department for Social Work

Nika Sušac

University of Zagreb Faculty of Law, Department for Social Work

PREDICTORS OF RISK OF CHILD ABUSE BY FATHERS TOWARDS YOUNG ADOLESCENTS

ABSTRACT

The paper examines the contribution of selected predictors in explaining the risk of abuse by fathers of children in early adolescence. Risk of abuse was assessed based on a sample including 378 fathers with an average age of 45 years ($SD = 5.836$), who had children who were on average 13 years old ($SD = 0.756$). The Child Abuse Potential Inventory (Milner, 1986) was used as a criterion variable. The results show that 13.4% of fathers were at risk of physical child abuse according to the milder criterion, while 7.8% of fathers were at risk according to the stricter criterion. Older age, lower monthly household income, poor perceived quality of partner relationships, more frequent use of psychological aggression in partner relationships, greater number of highly stressful events in the last three years, and greater distress caused by everyday stress can increase the risk of child abuse by fathers. On the other hand, better coping strategies and greater perceived social support, to some extent, can reduce the risk of abuse. The findings are discussed in terms of creating programmes to empower individuals and families with children who live in economic difficulties and those who face increased conflict in partner relationships, as well as fostering changes in social policies that can facilitate this.

Keywords: Fathers, Child Abuse Risk Inventory, financial difficulties, partner relationship, stress, coping strategies

Međunarodna licenca / International License:

Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0.